

Admiral
BRANKO MAMULA

STVARANJE I RAZVOJ RATNE MORNARICE I POMORSTVA — NERAZDVOJNI DIO TITOVOG STVARALAŠTVA

Među najvećim ličnostima koje su na čelu država i zemalja, narodnih masa, oslobodilačkih pokreta i revolucija u ovom stoljeću mijenjale stari, zatečeni svijet i njegov poredak na istaknutom mjestu nalazi se ličnost Josipa Broza Tita.

Tito je aktivni učesnik svih krupnih događaja ovoga vijeka, koji će ostati poznat po izuzetno značajnim historijskim promjenama. Dosta je spomenuti da su u njegovom toku vođena dva velika svjetska rata i desetine lokalnih ratova, manjih ili većih sukoba. U drugoj polovici stoljeća bili su karakteristični oslobodilački ratovi, koji su redom porušili moćne kolonijalne imperije. Na međunarodnu pozornicu izbili su oslobođeni narodi Azije, Afrike i drugi, anonimni još prvih decenija stoljeća. Društveno-politički, ekonomski, i klasno-socijalni potresi, sukobi i preobražaji izmijenili su izgled razvijenog, industrijskog dijela svijeta, njegovih institucija i odnosa snaga u njemu.

Tito je vojnik u prvom svjetskom ratu i Vrhovni komandant milionske narodne vojske u drugom svjetskom ratu. Učesnik je oktobarske revolucije i stvaranja prve zemlje socijalizma. Jedan je od organizatora odbrane španske revolucije od narastajućih fašističkih sila Evrope. Nekoliko godina kasnije rukovodilac je narodnooslobodilačkog rata i revolucije naroda Jugoslavije. Inspirator je

porobljenih kolonijalnih naroda i borbe svakog od njih za nacionalno oslobođenje i emancipaciju. Istaknuta je figura u međunarodnom radničkom pokretu. Tokom četrdeset godina na čelu Komunističke partije i Saveza komunista Jugoslavije dao je ogroman doprinos pobjedi radničke klase, demokratskih i naprednih snaga u Evropi i svijetu, mijenjanju odnosa u radničkom pokretu i među socijalističkim zemljama i otvaranju širokih prostora pobjede socijalizma u specifičnim uslovima i specifičnim putevima svake pojedine zemlje.

Na čelu Komunističke partije Jugoslavije nalazio se u najburnijim i najslavnijim godinama historije naših naroda, godinama punih iskušenja, patnji i velikih pobjeda, punih raskrsnica na kojima se moglo položiti ispit pred historijom ili pasti, i na ovoj evropskoj i balkanskoj vjetrometini nestati kao nacionalni i državni integritet, čak biti fizički istrijebljen.

Tito i Partija kojom je on rukovodio imaju historijsku zaslugu što su se na svim raskrsnicama našli pravi putevi, što se izašlo iz gotovo bezizlaznih situacija, izdržalo pred iskušenjima i otvorenim prijetnjama i izvojevala nezavisnost, a u poslijeratnoj — socijalističkoj izgradnji odbranilo pravo radničke klase Jugoslavije i njenih naroda i narodnosti da izgrađuju socijalističke odnose kakvi njima odgovaraju i kakve oni žele.

Pobjede naroda Jugoslavije pod rukovodstvom druga Tita bile su inspirator borbe mnogih naroda. Titovo djelo je postalo dio najkrupnijih tekovina čovječanstva našeg stoljeća.

Tito nikada nije propuštao pravi momenat, bez obzira na to što ga njegovi savremenici, čak i oni dobronamjerni, nisu uvijek mogli razumjeti. Nije prolazilo dugo, a te ideje i stavovi postajali su općeprihvaćeni i pretvarali su se u ogromnu snagu pokreta. Takav je nekima izgledao poziv na ustanak 1941. godine, takva je izgledala 1953. godine Titova ideja o suprotstavljanju blokovskoj podjeli i zaustavljanju hladnog rata, što su bili prvi koraci danas već općeprihvaćenog i općeprihvaćenog u svijetu pokreta nesvrstanih, takvo je bilo formiranje prvih radničkih savjeta 1950. godine.

U narodnooslobodilačkoj borbi Tito nije propuštao nijedan momenat a da ne poduzme sve ono što bi doprinosilo razvijanju pokreta i njegovom uspješnom vođenju ka pobjedi. Za formiranje oslobodilačke borbe na moru i organizovanju prvih jedinica mornarice Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije odlučio se već koncem 1942. godine. O tome u govoru starješinama ratne mornarice odmah poslije rata kaže:

»Možda bi mnogi tada, koji nisu poznavali našeg čovjeka, našeg borca, smatrali kao neku avanturu ono što se tada poduzimalo na Jadranskom moru, na kome je vladao opasan i jak okupator«.*

Vojno-politički razvoj polovicom 1943. godine pokazao je da je odluka o formiranju mornarice bila dalekovidna i blagovremena i nikakva avantura.

Kapitulacijom Italije Jadransko more, otoci i obala, nekada daleko u pozadini ratujućih strana i njihovih frontova, izbija u prvi plan. Na spoju savezničkih snaga u južnoj Italiji i Sredozemlju, sa brojnom Narodnooslobodilačkom vojskom Jugoslavije i najšire organizovanim narodnooslobodilačkim pokretom na istočnim obalama, Jadransko more postaje prostor od strategijskog značaja. Upravo zato što je bila blagovremeno organizovana i pripremljena mornarica je poslije kapitulacije Italije uspjela iskoristiti sav materijalni i ljudski potencijal na obali i otocima, a među njima i mnoštvo različitih plovniha objekata. Uz sve napore i teškoće i u stalnim borbama mornarica je još u ratu izrasla u vojnopomorsku organizaciju sa svim osnovnim komponentama svake druge ratne mornarice, bez obzira na skromna sredstva, posebno ratne brodove i njihovo naoružanje. U periodu od kraja 1943. godine do oslobođenja 1945. godine mornarica je bila snaga koja je povezivala sve ratujuće faktore narodnooslobodilačke borbe na Jadranskom prostoru, a njih sa bazama Narodnooslobodilačke vojske i saveznicima u južnoj Italiji i na Sredozemlju.

Prisustvo Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije i njezine mornarice na jadranskom vojištu lišilo je savez-

* Iz govora oficirima JRM u Splitu 27. jula 1946. godine.

nike svakog osnova za njihovo angažovanje preko jugoslovenskog prostora i svih posljedica koje je ono moglo nositi sobom. Sastavni dio toga vojišta činili su otoci, Istra i Slovenačko primorje, koji su poslije prvog svjetskog rata bili silom oteți od Jugoslavije. Preko jadranskog vojišta naše kopnene i pomorske snage stigle su u završnim operacijama na našu zapadnu etničku granicu prije savezničkih snaga.

Dalekovidna i pravovremena odluka o formiranju mornarice Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije i njezin razvoj omogućili su da se uspješno realizuju najkrupniji vojno-politički i strategijski zadaci na tom važnom prostoru jugoslavenskog ratišta.

Tito je neustrašiv i odlučan revolucionar i borac. Njegova lična hrabrost nadahnjivala je njegove saborce u ilegalnoj borbi Komunističke partije i radničke klase Jugoslavije, borce narodnooslobodilačkog rata, cjelokupan jugoslavenski narod u odbrani od nasrtanja na njegovu nezavisnost, komuniste, radničku klasu i sve napredne ljude zemlje u otporu prijetnjama i pritiscima Staljina i dogmatskih snaga iz socijalističkih zemalja, radničkih i komunističkih pokreta poslije 1948. godine.

Svoju misao i revolucionarno ubjeđenje Tito je nepokolebljivo zastupao, a odluku sprovodio odvažno i nezadrživ. On je to pokazao bezbroj puta na svom dugom revolucionarnom putu. Snagu njegovog uvjerenja da se zadatak mora izvršiti i hrabrost kojom ga on sam izvršava nisu osjećali samo oni neposredno uz njega. Te njegove odlike ubrzo su postale dio našeg pokreta, naše revolucije i njezine vojske. Borci na moru na drvenim ribarskim brodićima, do rata mirni, dobroćudni i vrijedni radnici i ribari, u sukobima sa čeličnim i dobro naoružanim neprijateljevim ratnim brodovima imali su čelično srce. Općeprihvaćeni i široko razvijeni moral u Narodnooslobodilačkoj vojsci nije trpio drukčije ponašanje. Partizanski rat se i ne bi mogao voditi bez takvog borbenog morala. Strategija i taktika oslobodilačkog rata nisu mogle prihvatiti frontalne borbe i krute borbene poretke sa starješinama pozadi borbenog stroja. Borbeni zadaci nisu se mogli izvr-

šavati nametnutom disciplinom. Disciplina je mogla proizlaziti samo iz duboke svijesti i uvjerenja u nacionalne i klasne ciljeve oslobodilačkog rata.

Tito je kao sekretar Partije i vrhovni komandant Narodnooslobodilačke vojske stalno ukazivao na značaj vaspitavanja ljudi i izgradnje revolucionarne svijesti upozoravajući da je na njoj jedino moguće graditi našu vojsku, njezine unutarnje odnose i opće odnose među ljudima koji su dobrovoljno, sopstvenom odlukom, učestvovali u pokretu i samo tako izvojevali pobjedu.

Odluka Komunističke partije Jugoslavije da se organizuje široka, općenarodna oslobodilačka borba, u kojoj će učestvovati radnici, seljaci, sve napredne i demokratske snage, svih naroda i narodnosti, u svim područjima Jugoslavije i u svim geografskim uslovima — bio je prvi udarac dogmatskom učenju o dizanju ustanka i vođenju revolucije. Tito je odlučno reagovao na svako sužavanje baze narodnooslobodilačkog pokreta i lijevog skretanja koje se tu i tamo javljalo. Proizlazilo je to iz Titovog poznavanja, povezanosti i vjere u narodne mase, njihovu spremnost da se bore i pobijede u borbi za oslobođenje. On je svojom ličnošću bio mobilizatorska i pokretačka snaga masa i partijskih organizacija, organizatora i rukovodilaca pokreta. Došlo je do ogromne inicijative u organizovanju najrazličitijih oblika borbe, okupljanja masa i razmaha pokreta.

Široka inicijativa tražila je i razvijenu odgovornost za poduzete akcije i njihov ishod. Poznato je da je Tito uvijek tražio organizovanost masa i pokreta, jer tada je jedino široki pokret mogao izraziti svoju snagu. Lično je bio primjer organizatora, od svog radnog dana do rada rukovodstva Partije u najtežim ilegalnim uslovima, ili neposrednog rukovođenja jedinicama u poznatim pokretima i ofenzivama. Široka inicijativa, smionost u poduzimanju akcija i odgovornost za njih, i visoka organizovanost i disciplina, bile su i ostale jedinstvena doktrina Titovog rukovođenja. Ta doktrina postala je trajna osnova razvoja i preobražaja u svim fazama koje smo kao društvo prolazili u godinama poslije rata u kontinuitetu naše revolu-

cije. Ona je bila osnova izgradnje naših oružanih snaga i svih drugih snaga općenarodne odbrane.

Kao vrhovni komandant Tito je rukovodio našim razvojem, organizacionim izrastanjem, naoružavanjem i opremanjem, i osposobljavao nas za zadatke koji nam se mogu nametnuti u odbrani zemlje. Posebno je budno pratio i usmjeravao vaspitavanje kadrova, izgradnju unutrašnjih odnosa, organizovanost i disciplinu, položaj i ulogu čovjeka u složenom vojnom mehanizmu. Što razne birokratsko-dogmatske, nacionalističke, tehnokratsko-liberalističke i druge deformacije, koje su se javljale u društvu, nisu imale značajnijih posljedica u našim oružanim snagama treba zahvaliti prvenstveno stalnoj brizi i ukazivanju našeg Vrhovnog komandanta na opasnosti, društveno-političke karakteristike i stvarne ciljeve tih snaga. Odatle i činjenica da su oružane snage bile uvijek vrlo značajna podrška Savezu komunista Jugoslavije i najprogressivnijim snagama našeg društva u svim preobražajima i na raskrsnicama kroz koje je ono prolazilo.

Nerazdvojni dio Titovog teorijskog i praktičnog stvaralaštva, vojne misli i djela čini i sve ono što je svojom revolucionarnom vidovitošću učinio i čini za stvaranje i razvoj ratne mornarice i pomorstva, za afirmaciju SFRJ kao pomorske zemlje.

Mi u Ratnoj mornarici imali smo sreću da je Tito bio vrlo često sa nama, neposredno pratio i usmjeravao naš razvoj, ukazivao na težišne zadatke i podržavao nas u njihovoj realizaciji. Odmah nakon završetka rata odredio nam je zadatak da obučimo što više kadrova: »Danas mi imamo ljude, a još uvijek imamo samo jedan mali dio onoga što predstavlja pomorsku moć jedne države. Ali, najvažniji su ipak ljudi, nesuslovljive volje i čelična srca, spremni da ulože sve svoje napore u radu na stvaranju mornarice...« »Ja tražim od vas da vaspitavate što više novih kadrova«. Ujedno određuje naš strategijski zadatak i daje obim mornarice potrebne jugoslovenskoj socijalističkoj zajednici: »Naše su obale veoma velike, veoma duge. Tu je i granica. I tu granicu treba u prvom redu da čuvate vi, mornari...« »Jadransko more je naše onoliko

koliko to odgovara veličini i snazi naše zemlje. Toliko će biti i toliko jeste naše. Mi tuđe nećemo, ali, kao što uvijek govorimo — ni svoje ne damo».*

Pet godina kasnije Tito u susretu sa rukovodiocima Jugoslovenske ratne mornarice konstatira da se zadatak izgradnje kadrova uspješno izvršava i postavlja zadatak tehničke izgradnje mornarice i izrastanja u dobro opremljenu i savremenu ratnu mornaricu. Ujedno određuje osnovne karakteristike brodova potrebnih za odbranu na Jadranu. Tu je, kao i obično, veoma jasan:

»Htio bih samo da kažem, da mi nemamo za cilj da stvaramo nosače aviona, da stvaramo oklopne brodove, da stvaramo neke velike krstarice i druge velike objekte. Ono što mi danas hoćemo da stvorimo, treba da služi ovdje, za odbranu naše zemlje, a ne za osvajanje nekih tuđih zemalja i slično. Mi nećemo osvajati ničiju zemlju, a za odbranu Jadranskog mora nama su potrebne brze i lake, najsavremenije jedinice na kojima će moći da se uče naši novi kadrovi, da rukuju najsavremenijom tehnikom«.

Titova vizija savremenog svijeta, koji se stvarao od rata do danas, značaj mora i uloga pomorstva kao instrumenta povezivanja naroda i zemalja, odražavaju se u njegovim razmišljanjima, ocjenama i smjernicama koje su vezane za korišćenje prednosti koje Jugoslavija ima kao pomorska zemlja. Jednovremeno sa određivanjem prava razvoja ratne mornarice, daje i smjernice za razvoj trgovačke mornarice:

»S druge strane, razumije se, naš isto tako važan zadatak je jačanje i umnožavanje trgovačke mornarice...«
»Poslije jačanja naše obrambene snage — to je naš poseban cilj. Brodovi naše trgovačke mornarice plove već svim morima svijeta. Mi ćemo nastojati da što više brodova plovi na svim stranama svijeta pod našom socijalističkom zastavom. Jer, zemlja koja ima toliki pomorski prostor kao naša, a nema trgovačke mornarice, ne bi bila sposobna za život«.**

* Iz govora mornarima i oficirima JRM u Splitu 27. jula 1946. godine.

** Riječ predstavnicima JRM u Splitu 18. jula 1951. godine.

Kada je Titova vizija oslobođenog svijeta i njegovih međusobnih veza počela da se ostvaruje on još konkretnije izlaže svoju misao:

»Ja polažem vrlo mnogo na našu mornaricu, na naše more, na Dalmaciju, njene otoke, na čitavo naše Primorje. More volim i zato što nam otvara put u cijeli svijet, ako budemo ostvarili uslove i iskoristili mogućnosti za plovidbu drugim morima i okeanima, pod zastavom socijalističke Jugoslavije«.*

Tito je jednako cijenio sve komponente pomorske moći, njihovu međusobnu uslovljenost i uticaj na odbrambenu sposobnost zemlje. Naša brodogradnja je vrlo brzo poslije oslobođenja dobila istaknuto mjesto. Istovremeno je donesena odluka da se u zemlji organizuje Brodarski institut za naučno istraživanje u ratnoj i trgovačkoj brodogradnji. Blagovremena organizacija brodogradnje, oslonjene na domaće naučne kadrove i konstruktore, obezbijedila joj je da se šezdesetih godina popne na gornji dio ljestvice u svijetu i zauzme dvanaesto mjesto u svjetskoj brodogradnji. Ona predstavlja jednu od najrentabilnijih grana naše privrede i najvećeg izvoznika. Ujedno je bila motorna snaga razvoja mnogobrojne industrije, jer proizvodi za gradnju i opremanje savremenih brodova. Za Ratnu mornaricu već dvije i po decenije proizvodi sve vrste ratnih brodova, među kojima i nekoliko desetina za izvoz.

Ukazujući na probleme koje savremenoj odbrani uopće, posebno na moru i obali, nameću nova oružja, snage i sredstva napada, Vrhovni komandant traži da se izgrađuje dubina odbrane prema otvorenom moru i iza obalnog ruba prema unutrašnjosti naše nacionalne teritorije. Sastav snaga za takav zadatak vidi u dobro opremljenim i naoružanim flotnim i obalskim snagama ratne mornarice, i masovnim snagama teritorijalne odbrane koje mogu pokrivati sve značajne rejone na obali i u dubini vojišne prostorije. Ponovo skreće pažnju da u izgradnji odbrane naši vanjski otoci imaju izuzetan značaj. Na završetku vježbe »Podgora-72« nalaže nam:

* Pozdrav kolektivu brodogradilišta »Ivan Cetinić« 9. avgusta 1958. godine.

»Naši otoci ne smiju postati plijen agresije. Sve otoke, dakle i Lastovo i Vis i druge, moramo učiniti neosvojivim...« »Naši otoci moraju postati naše tvrđave«.

Ovih dana, kada se naučno vrednuje vojno djelo Josipa Broza Tita, njegov teoretski i praktični doprinos razvoju originalne ratne vještine narodnooslobodilačkog rata i revolucije, a i razvoju strategije, taktike i doktrine savremene odbrane samoupravnog socijalističkog društva, Ratna mornarica i njezini kadrovi posebno su obradovani, jer je Tito razvoju mornarice posvetio mnogo pažnje, vodio je genijalnošću stratega revolucionera od njezinih prvih leuta do savremene i moderne oružane snage na moru, i afirmisao je u našoj zemlji i u svijetu. Naša pomorska ratna vještina je nerazdvojni dio Titovog djela, koje će ostati riznica razvoja vojne misli u Ratnoj mornarici.

